

ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОГО ТА СТРАТЕГІЧНОГО РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Гришко В.А., Ємельянов О.Ю., Крет І.З., 2010

Розглянуто механізм формування та методичні засади оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства. Визначено основні чинники, які впливають на рівень поточного та стратегічного інвестиційного потенціалу підприємств машинобудування. Встановлено головні напрями інвестування у розвиток підприємств та загальну послідовність оцінки їх інвестиційного потенціалу. Побудовано економіко-математичні моделі оптимальних розмірів інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний потенціал, напрями інвестування, підприємства машинобудування, оптимізація обсягів інвестицій, інновації.

A forming mechanism and methodical principles of evaluation of investment potential of enterprise is considered. Basic factors which influence the level of current and strategic investment potential of machine-building enterprises are defined. Main directions of investing into development of enterprises are set and general sequence of estimation of their investment potential is defined. The economical-mathematical models of optimum sizes of investments are built.

Keywords: investments, investment potential, directions of investing, machine-building enterprises, optimization of volumes of investments, innovation.

Постановка проблеми

Однією з основних проблем, на які наражаються суб'єкти підприємництва під час планування своєї діяльності, є встановлення раціональних обсягів інвестицій, які доцільно вкласти у них на певний момент часу. Недостатній розмір інвестицій, вкладених у розвиток підприємства, закономірно призводить до недоотримання певного розміру прибутку внаслідок неповної реалізації економічного потенціалу конкретного підприємства щодо задоволення потреб споживачів у його продукції. З іншого боку, надмірний обсяг інвестування у розвиток підприємства може зумовити занадто великі обсяги виробництва ним продукції, що не відповідають попиту на неї. За таких умов рівень прибутковості діяльності підприємства та його продукції не буде достатньо високим.

Враховуючи зазначену неузгодженість, виникає потреба у дослідженні певного оптимального розміру обсягів інвестицій, які доцільно вкласти у це підприємство у певний момент часу, за якого ефективність діяльності цього підприємства (зокрема, прибутковість його капіталу) набуває максимального значення. При цьому важливо встановити не лише сукупний оптимальний розмір коштів, які доцільно інвестувати у це підприємство, але й визначити їхню структуру, тобто співвідношення у розподілі цих коштів за різними напрямками.

Сьогодні підприємства під час планування обсягів своєї інвестиційної діяльності переважно користуються евристичними підходами, які є недостатньо ефективними і призводять до прийняття помилкових інвестиційних рішень. До того ж очевидно, що завдання встановлення оптимальних обсягів інвестування з абсолютним ступенем точності виконати неможливо, оскільки величина цих обсягів перебуває під впливом значної кількості чинників, деякі з яких важко піддаються прогнозуванню та кількісній оцінці. За таких умов необхідно побудувати економіко-математичні моделі, що враховують основні чинники впливу на рівень інвестиційного потенціалу підприємства, які з припустимим ступенем точності описують величину раціональних обсягів та структури інвестицій, які доцільно вкласти у певне підприємство.

При цьому важливим є урахування галузевої специфіки підприємств, що є потенційними об'єктами інвестування. Зокрема, це стосується встановлення закономірностей формування інвестиційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі. Основна особливість інвестиційної діяльності цих підприємств полягає у вирішальному впливі на обсяги інвестування у їх розвиток динаміки попиту на продукцію тих суб'єктів господарювання, які використовують у своєму виробничому процесі як засоби праці конкретну машинобудівну продукцію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз літературних джерел дозволяє виокремити три основні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу підприємств, що використовуються на теперішньому етапі розвитку вітчизняної економічної науки. Перший з підходів до оцінки інвестиційних можливостей підприємств, який викладено зокрема у роботах [1, 2, 3 та ін.], передбачає здійснення такої оцінки на підставі аналізу окремих складових, що

визначають такі можливості, зокрема за допомогою показників ліквідності, платоспроможності, рентабельності, ділової активності та фінансової надійності підприємства.

За другим підходом до оцінки інвестиційного потенціалу підприємств, який викладено зокрема у працях [4, 5 та ін.], ця оцінка здійснюється на підставі обрахунку певного узагальнювального (інтегрального) показника, що характеризує інвестиційні можливості підприємства.

Третій підхід до оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, який викладено зокрема у роботах [6, 7 та ін.], передбачає здійснення такої оцінки на підставі розрахунку раціональних обсягів інвестицій, які доцільно вкласти на конкретний момент у розвиток певного підприємства, зокрема у виробництво ним інноваційних видів продукції. Цей підхід до оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства видається найбільш обґрунтованим та точним, але його реалізація потребує урахування галузевих особливостей підприємств, що є потенційними об'єктами інвестування. Таке урахування на теперішній час є одним з основних напрямів удосконалення існуючих методологічних засад оцінювання інвестиційних можливостей підприємств.

Постановка цілей

Основними цілями цієї роботи є:

- визначення переліку основних принципів та вимог, на підставі яких повинне здійснюватися науково обґрунтоване оцінювання поточного та стратегічного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства;
- встановлення переліку основних чинників, які впливають на рівень поточного та стратегічного інвестиційного потенціалу підприємств машинобудування;
- визначення напрямів інвестування у розвиток машинобудівних підприємств та загальної послідовності оцінки їх інвестиційного потенціалу;
- обґрунтування критеріїв оптимізації обсягів інвестицій у розвиток машинобудівних підприємств та побудова економіко-математичних моделей оптимальних розмірів інвестицій у машинобудівні підприємства.

Виклад основного матеріалу

Якщо розглядати механізм кількісного оцінювання поточного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства, то потрібно насамперед відзначити, що його обчислення повинно здійснюватися підсумовуванням розміру потреби в інвестиціях у це підприємство за такими двома напрямками: інвестиції у поповнення оборотного капіталу підприємства; інвестиції в основний капітал цього підприємства (в оновлення основних засобів підприємства та розширення випуску ним існуючих на теперішній час видів продукції).

Якщо ж розглянути перехід від поточного до стратегічного рівня інвестиційного потенціалу певного підприємства, то тоді необхідно враховувати ще два напрями вкладення інвестицій у це підприємство, а саме: інвестиції у розробку нових видів продукції та у нематеріальні активи; інвестиції у виробництво нових видів продукції.

Відзначимо, що оцінка раціональної величини додаткових обсягів інвестицій у поповнення оборотного капіталу як складової поточного рівня інвестиційного потенціалу підприємства повинна базуватися на виконанні таких основних завдань: встановлення раціональних (за можливості оптимальних) обсягів окремих складових оборотного капіталу підприємства, насамперед, запасів матеріалів та готової продукції, а також дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги; визначення раціонального розміру сукупної величини оборотного капіталу підприємства (на підставі результатів розрахунків, проведених на попередньому етапі); встановлення додаткової потреби в оборотних коштах підприємства внаслідок запланованого зростання обсягів виготовлення ним продукції; визначення сукупної потреби в додаткових оборотних коштах на підприємстві як різниці між раціональним сукупним їх розміром (з урахуванням запланованого зростання обсягів виготовлення ним продукції) та фактичного (наявного на конкретну дату) їх розміру; знаходження раціональної структури джерел фінансування потреби в додаткових оборотних коштах з урахуванням чинних нормативів показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

Що стосується розрахунку потреби в інвестиціях для оновлення основних засобів підприємства, то загальна послідовність такого розрахунку повинна передбачати здійснення таких основних етапів: визначення попереднього переліку фізично зношених та морально застарілих елементів основних засобів підприємства; визначення можливих варіантів заміни цих основних засобів на новіші та прогресивніші; оцінювання доцільності заміни застарілих основних засобів на нові за кожним їх елементом та вибір найкращого варіанта такої заміни; складання плану оновлення основних засобів підприємства, який, серед іншого, повинен містити остаточний перелік основних засобів, які доцільно замінити на нові, та терміни такої заміни, а також результати визначення

сукупної потреби в інвестиціях, необхідних для реалізації цього плану; визначення джерел задоволення потреби в інвестиціях для здійснення програми оновлення основних засобів підприємства.

Серед складових поточного рівня інвестиційного потенціалу підприємства важливе місце посідає також такий напрям інвестування як вкладання інвестицій у розширення виробництва підприємством традиційних (тобто таких, які він вже виготовляв раніше і які є достатньо присутніми на ринку) видів продукції. Стосовно машинобудівного підприємства, то визначення його потреби у таких інвестиціях наражається на істотні труднощі, що зумовлені загальними специфічними закономірностями, які характеризують процес формування попиту на продукцію підприємств, які здійснюють виготовлення засобів виробництва. Основний принцип, який потрібно враховувати, полягає у тому, що вкладання машинобудівним підприємством інвестицій у розширення власних виробничих потужностей є доцільним лише за умови, якщо попит на продукцію споживачів цієї машинобудівної продукції у майбутньому зростатиме, до того ж це зростання буде відбуватися із неспадаючими темпами.

Якщо розглядати узагальнену модель формування додаткового інвестиційного попиту у машинобудівного підприємства, то, насамперед, необхідно відзначити, що можливими є два основні випадки побудови такої моделі:

- коли існує початковий період, з якого починає утворюватися попит на продукцію у споживачів конкретного виду машинобудівної продукції;
- коли такого початкового періоду модель формування інвестиційного попиту машинобудівних підприємств не містить.

Потрібно відзначити, що перший випадок передбачає достатньо високий рівень ідеалізації, однак відповідна йому модель дає змогу глибше дослідити механізми формування потреби машинобудівних підприємств в інвестиціях для розширення обсягів продукції, яку вони виготовляють.

З метою оцінювання поточного рівня інноваційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі стосовно розширення випуску традиційних видів продукції за наявності початкового моменту формування попиту на продукцію споживачів машинобудівних підприємств у разі незмінності щорічної величини його приросту пропонуємо застосовувати таку формулу:

$$I(t) = \frac{\Delta P}{\Phi_B^C \times \Phi_B^M} \times \left[1 - Z\left(\frac{t}{T}\right) \right], \quad (1)$$

де $I(t)$ – розмір потрібних інвестицій для розширення виробництва традиційних видів продукції машинобудівними підприємствами у t -му році за наявності початкового моменту формування попиту на продукцію споживачів машинобудівних підприємств та незмінності величини щорічного його приросту; ΔP – щорічний приріст попиту на продукцію споживачів машинобудівних підприємств у грошовому виразі; Φ_B^C – фондвіддача активної частини основних засобів (у частині тих основних засобів, які виготовляють ці машинобудівні підприємства) споживачів конкретної машинобудівної продукції; Φ_B^M – фондвіддача основних засобів виробників конкретної машинобудівної продукції; T – термін експлуатації конкретної машинобудівної продукції; $Z(x)$ – функція, що приймає два значення: 0, якщо x – ціле число, та 1, якщо x – неціле число.

Отже, за умови наявності початкового моменту формування попиту на продукцію споживачів продукції машинобудівних підприємств та незмінності величини щорічного його приросту потреба машинобудівних підприємств у інвестиціях у розширення власних виробничих потужностей виникає періодично; до того ж тривалість такого періоду дорівнює тривалості експлуатації основних засобів, які виготовляють ці машинобудівні підприємства.

Розглянемо тепер більш загальний випадок формування потреби машинобудівних підприємств у інвестиціях для розширення власних виробничих потужностей, не задаючись початковим моментом формування попиту на продукцію споживачів машинобудівних підприємств та показниками динаміки цього попиту. Тоді розмір потрібних інвестицій для розширення виробництва традиційних видів продукції машинобудівними підприємствами у загальному випадку пропонується визначати за такою формулою:

$$I_{III} = \left(\frac{O_p \times T_{np}}{\Phi_B^C} + \Phi_C - \Phi_M \right) \times \frac{q_{II}}{\Phi_B^M}, \quad (2)$$

де I_{III} – рівень інвестиційного потенціалу певного машинобудівного підприємства на початок планового року стосовно інвестицій у розширення виробництва ним продукції; O_p – обсяг реалізації продукції споживачами машинобудівної продукції у попередньому році у грошовому виразі; T_{np} – прогнозний темп приросту попиту на продукцію, яку виготовляють споживачі машинобудівних підприємств у плановому році

порівняно із попереднім роком, у частках одиниці; Φ_C – потреба в основних засобах для заміни застарілих основних засобів у споживачів машинобудівної продукції на початок планового року у грошовому виразі; Φ_M – вартість активної частини основних засобів споживачів машинобудівної продукції (у частині тих основних засобів, що виготовляє конкретне машинобудівне підприємство) на початок планового періоду за умови, що обсяги виготовлення машинобудівної продукції залишаються на рівні попереднього року; $Ч_{II}$ – частка цього машинобудівного підприємства на ринку машинобудівної продукції відносно обсягів її реалізації.

На відміну від поточного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства сукупна оцінка його стратегічного рівня повинна бути виконаною за усіма основними напрямками можливого вкладення інвестицій, до яких належать такі: інвестування в оновлення основних засобів підприємства; інвестування у поповнення оборотних коштів підприємства; інвестування у збільшення обсягів виробництва тих видів продукції, які вже виготовляє підприємство; інвестування у розширення наявних обсягів інноваційних ресурсів підприємства; інвестування у розробку та виробництво нових (покрашених) видів продукції.

Обчислення потреби в інвестиціях за кожним з перелічених напрямів інвестування повинно виконуватися у розрізі номенклатури видів продукції. Одночасно потрібно враховувати обмеження на обсяги інвестування, які можуть бути зумовлені: обмеженим обсягом попиту на продукцію та високим рівнем конкуренції у галузі; обмеженими обсягами інвестиційних ресурсів, які підприємство може залучити із внутрішніх та зовнішніх їх джерел; підвищеним ризиком інвестування, особливо у виробництво інноваційної продукції.

Обчислення оптимального обсягу інвестицій за кожним напрямом інвестування та їх сумарного розміру за усім підприємством потребує вибору відповідного критерію оптимальності. Цим критерієм може виступати максимізація прибутку або прибутковості підприємства; однак, найдосконалішим критерієм оптимізації обсягів інвестицій у розвиток підприємства є максимізація його ринкової вартості. Точніше цей критерій можна сформулювати як максимум різниці між приростом ринкової вартості підприємства внаслідок інвестування коштів у нього та величиною цих коштів. Потрібно зазначити, що використання цього критерію є можливим лише у разі розвинутих ринку майна та фондового ринку. Тому в окремих випадках з цією метою можна застосовувати часткові критерії оптимальності, зокрема максимум величини надприбутку підприємства.

Під час оцінювання стратегічного інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства необхідно визначити оптимальний обсяг інвестицій за кожним видом продукції, яку виготовляє підприємство. Тоді критерій оптимальності такого обсягу можна формалізувати у такому вигляді:

$$P_{Ci} = (C_i - C_i) \times Q_i - (k_i \times Q_i + K_{pi}) \times E_n - P_{zi} \rightarrow \max, \quad (3)$$

де P_{Ci} – річний надприбуток підприємства, отриманий від виробництва та реалізації i -го виду продукції, тис. грн.; C_i – ціна одиниці i -го виду продукції, грн./виріб; C_i – собівартість одиниці i -го виду продукції, грн./виріб; Q_i – натуральний річний обсяг виробництва i -го виду продукції; k_i – питома капіталомісткість i -го виду продукції (без врахування капітальних витрат на його розроблення або удосконалення), частка одиниці; K_p – капітальні витрати на розроблення або удосконалення i -го виду продукції, тис. грн.; E_n – річна нормальна прибутковість інвестицій у частках одиниці, тобто така мінімальна їх прибутковість, за якої інвестори погодяться вкладати свої кошти; P_{zi} – величина можливого зниження річного прибутку від реалізації тих видів продукції, які вже виготовляло це підприємство, після виготовлення та реалізації нового або покращеного виду продукції, тис. грн.

Потрібно відзначити, що у вищенаведеній формулі показник ціни одиниці продукції являє собою функцію від натурального обсягу її виготовлення та параметрів якості цієї продукції. Залежність ціни одиниці продукції від значень параметрів її якості за фіксованого натурального обсягу її виробництва можна встановлювати з використанням методів експертного опитування або кореляційно-регресійного аналізу.

Що стосується показників c_i та k_i у формулі (3), то вони теж можуть являти собою функцію від параметрів якості продукції; однак якщо не передбачається зміна параметрів якості продукції, а лише обґрунтовується вибір найкращої технології її виробництва, значення цих показників визначатиметься лише обраною технологією виготовлення продукції.

Припустимо, що підприємство виготовляє певний вид продукції і планує покращити його якість впровадженням певних інноваційних змін щодо неї. За таких умов стратегічний інвестиційний потенціал підприємства за цим видом продукції відобразатиметься у остаточному розрахунку у показнику оптимальних обсягів інвестицій у виробництво покращеної модифікації цього виду продукції. Потрібно враховувати, що підвищення якості продукції здебільшого вимагає зростання поточних витрат на її виробництво, а доволі часто – і витрат, пов'язаних з вкладанням інвестицій у виробництво продукції (тобто, якісніша продукція може характеризуватись вищим рівнем її капіталомісткості).

Потрібно також зазначити, що розрахунок планового обсягу виробництва машинобудівним підприємством покращених видів продукції вимагає урахування параметрів ринку продукції її споживачів.

Загалом, використання покращених видів машинобудівної продукції повинно забезпечити зниження питомих приведених витрат на продукцію, яку виготовляють її споживачі, і, отже, дозволити їм збільшити натуральні обсяги виробництва своєї продукції.

Тоді величину натурального обсягу виробництва продукції ΔQ споживачами продукції машинобудівного підприємства, за якого досягається рівновага на ринку цієї продукції, можна визначити за допомогою такого рівняння:

$$(f(Q_0 + \Delta Q) - c_0) \times Q_0 + (f(Q_0 + \Delta Q) - c_1) \times \Delta Q - (f(Q_0) - c_0) \times Q_0 = k_1 \times E_H' \times \Delta Q, \quad (4)$$

де $f(Q)$ – ціна одиниці продукції, яку виготовляють споживачі продукції машинобудівного підприємства, як функція від натурального обсягу її реалізації Q ; c_0, c_1 – собівартість одиниці продукції, яка виготовляється відповідно з використанням старого та нового (поліпшеного) обладнання; Q_0 – фактичний натуральний обсяг виготовлення продукції споживачами машинобудівної продукції до впровадження нової техніки (за вирахуванням такого обсягу у частині основних фондів, які будуть виведені з експлуатації у звітному періоді); k_1 – питома капіталомісткість продукції, яка виготовляється за допомогою нового обладнання; E_H' – нормативна річна ефективність капіталовкладень у виробництво продукції споживачів машинобудівної продукції з урахуванням ризику можливого зниження рівня цін внаслідок дифузії інновацій.

Розв'язавши рівняння (4), можна визначити оптимальний обсяг інвестицій у споживачів машинобудівної продукції у придбання нової техніки за такою формулою:

$$I_{opt} = k_1 \times \Delta Q, \quad (5)$$

де I_{opt} – оптимальний обсяг інвестицій споживачів машинобудівної продукції у придбання нової техніки (і, відповідно, плановий обсяг виробництва конкретного виду продукції машинобудівного підприємства).

Наступним етапом процедури розрахунку обсягів інвестицій у розширення виробничих потужностей машинобудівного підприємства є визначення розміру вартості основних засобів машинобудівного підприємства, яка необхідна для забезпечення оптимального обсягу інвестицій у виробництво ним нової техніки. З цією метою пропонуємо використовувати таку формулу:

$$\Phi = I_{opt} \times a_m / \Phi_{vm}, \quad (6)$$

де Φ – вартість основних засобів машинобудівного підприємства, яка необхідна для забезпечення оптимального обсягу інвестицій у виробництво ним нової техніки; a_m – частка питомої капіталомісткості продукції, яка виготовляється за допомогою нового обладнання, яка відповідає частці вартості цього обладнання у загальній вартості основних засобів споживачів машинобудівної продукції; Φ_{vm} – фондівіддача основних засобів машинобудівного підприємства.

Тоді визначити розмір необхідних інвестицій у розширення виробництва продукції машинобудівним підприємством можна за такою формулою:

$$\Delta \Phi = I_{opt} \times a_m / \Phi_{vm} - \Phi_{nv}, \quad (7)$$

де $\Delta \Phi$ – розмір необхідних інвестицій у розширення виробництва продукції машинобудівним підприємством; Φ_{nv} – вартість основних засобів машинобудівного підприємства, які не використовуються на теперішній час у виробничому процесі, але можуть бути застосовувані для виготовлення покращеного виду обладнання.

Для остаточного прийняття рішення про обсяги інвестицій, які доцільно вкласти у розвиток певного машинобудівного підприємства, необхідно здійснити прогнозування приросту попиту на продукцію підприємств-користувачів машинобудівної продукції на наступні періоди. Якщо результати прогнозування свідчать про те, що попит на продукцію користувачів машинобудівної продукції зростатиме у майбутньому із неспадаючим темпом приросту, то обсяг інвестицій, обчислений за формулою (7), приймається як остаточний і машинобудівне підприємство вживає заходи щодо його реалізації. Якщо ж результати прогнозування свідчать про можливість зниження темпів приросту попиту на продукцію користувачів машинобудівної продукції, то у цьому разі результати розрахунків за формулою (7) повинні бути переглянутими у бік їх зменшення.

Висновки

1. Оцінювання поточного рівня інвестиційного потенціалу підприємства доцільно здійснювати підсумовуванням розміру потреби в інвестиціях у конкретне підприємство за такими двома напрямками: інвестиції у поповнення оборотного капіталу підприємства; інвестиції в основний капітал цього підприємства (в оновлення основних засобів підприємства та розширення випуску ним існуючих на теперішній час видів продукції). Якщо ж розглянути перехід від поточного до стратегічного рівня інвестиційного потенціалу певного підприємства, то тоді необхідно враховувати ще два напрями вкладення інвестицій у це

підприємство, а саме: інвестиції у розробку нових видів продукції та у нематеріальні активи; інвестиції у виробництво нових видів продукції.

2. Результатом проведення комплексного (інтегрального) оцінювання рівня інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства повинен стати узагальнювальний показник оптимальних обсягів інвестицій, які доцільно на конкретний момент часу (або протягом планового періоду) вкласти у певне підприємство. Застосування запропонованого підходу до визначення раціонального обсягу інвестицій у розширення виробництва продукції машинобудівних підприємств у практиці їх діяльності дозволить найкраще узгодити розмір інвестиційних потреб цих підприємств з незадоволеним попитом на продукцію споживачів машинобудівної продукції, тим самим забезпечивши високий рівень результатів фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудівної галузі промисловості та належно сформувавши їх поточний інвестиційний потенціал.

3. Запропоновані у роботі методичні рекомендації щодо покращання планування інвестиційного забезпечення виробництва інноваційної продукції машинобудівним підприємством спрямовані на досягнення такого обсягу інвестиційних ресурсів, що вкладаються у розвиток машинобудівного підприємства, за якого забезпечуються його найвищі фінансові результати від реалізації інноваційної продукції з одночасним досягненням рівноваги на ринку продукції, яку виготовляють споживачі продукції конкретного машинобудівного підприємства.

Перспективи подальших досліджень

Запропоновані у роботі методичні підходи до формування та оцінювання інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства можуть слугувати базою для розробки організаційного механізму управління цим потенціалом. Подальше дослідження проблеми оцінювання інвестиційних можливостей підприємств машинобудівної галузі потребує детальнішого аналізу випадку, коли попит на продукцію підприємств, що є потенційними покупцями машинобудівної продукції, у певні проміжки часу має тенденцію до тимчасового скорочення.

1. *Провайдинг інновацій / [М.П. Денисенко, А.П. Гречан, М.В. Гаман та ін.]. – К.: Професіонал, 2008. – 448 с.* 2. *Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2001. – 448 с.* 3. *Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність / Т.В. Майорова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.* 4. *Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.* 5. *Маляр Ю.М. Удосконалення методики оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника / Ю.М. Маляр, Т.Е. Рубан // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери. – Донецьк: Донецьк. нац. техн. ун-т, 2006. – С. 191–197.* 6. *Ємельянов О.Ю. Планування та регулювання інвестиційної діяльності підприємств: авторефер. дис. ...канд. екон. наук: 08.02.03 / О.Ю. Ємельянов. – Львів, 2002. – 24 с.* 7. *Сегедій О.М. Інформаційна база аналізу інвестиційної привабливості підприємства / О.М. Сегедій // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери. – Донецьк: Донецький національний технічний університет, 2006. – С. 243–244.*